

dr hab. Sebastian Skuza, prof. ucz.

Warszawa, 2020-12-28

Wydział Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego

Katedra Systemów Finansowych Gospodarki

Zakład Bankowości i Rynków Pieniężnych

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Jędrzeja Sicińskiego

nt. „System wczesnego ostrzegania przed upadłością przedsiębiorstw branży transportowej”

Uchwałą nr 12/2020/2021 z dnia 10 grudnia 2020 r. Rada Dyscypliny Nauki o zarządzaniu i jakości Uniwersytetu Gdańskiego powołała Recenzenta rozprawy doktorskiej Pana mgr Jędrzeja Sicińskiego nt. „System wczesnego ostrzegania przed upadłością przedsiębiorstw branży transportowej”, jako rozprawy w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie Nauki o zarządzaniu i jakości. W związku z powyższym, pismem z dnia 14 grudnia 2020 r. Pan Profesor dr hab. Paweł Antonowicz, Przewodniczący Rady Dyscypliny Nauki o zarządzaniu i jakości Uniwersytetu Gdańskiego, zwrócił się o przygotowanie recenzji rozprawy doktorskiej. Recenzent wyżej wymienione pismo oraz rozprawę doktorską otrzymał w dniu 22 grudnia 2020 r. i przygotowuje recenzję w oparciu o ocenę:

- 1) oryginalności rozwiązania problemu naukowego;
- 2) ogólnej wiedzy teoretycznej;
- 3) umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Autora rozprawy doktorskiej.

II. Temat rozprawy doktorskiej

Wybór tematu rozprawy doktorskiej nt. „System wczesnego ostrzegania przed upadłością przedsiębiorstw branży transportowej”, jako pracy w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie Nauki o zarządzaniu i jakości, w ocenie Recenzenta w pełni zasługuje na uznanie. Tematyka obszaru systemów wczesnego ostrzegania w odniesieniu do podejścia sektorowego jest zjawiskiem stosunkowo mało rozpoznany w aspekcie nauki oraz praktyki gospodarczej. Temat rozprawy doktorskiej należy ocenić pozytywnie zarówno ze względu na aspekt prowadzenia badań naukowych, jak też jego wyjątkową oryginalność.

III. Cel pracy oraz hipotezy

W rozprawie doktorskiej Autor podejmuje badania związane z wielowymiarową problematyką ilościowych systemów wczesnego ostrzegania przed upadłością przedsiębiorstw. Intencją Autora jest zwrócić uwagę na aspekt branżowy, tj. na wyższy walor funkcji szacowanych na próbach homogenicznych sektorowo. Podstawowym celem rozprawy doktorskiej jest budowa kompleksowego systemu wczesnego ostrzegania dla sektora transportowego. Należy zgodzić się też z Autorem, że rola metod ilościowych, w tym ukierunkowanych na wczesne ostrzeganie przed niewypłacalnością, ulega systematycznemu wzmocnieniu, co wynika m.in. z globalnego wzrostu popytu na informację liczbową.

Poza celem podstawowym w rozprawie doktorskiej Autor wskazuje również na cele cząstkowe, umożliwiające zrealizowanie celu podstawowego:

- 1) zrozumienia istoty kryzysu i oznaczenia wyraźnej granicy między upadłością a bankructwem;
- 2) zidentyfikowania potencjalnych determinant upadłości na poziomie makroekonomicznym, sektorowym i wewnątrzorganizacyjnym;
- 3) przeprowadzenia przeglądu istniejących modeli oraz oceny przydatności i uwarunkowań współczesnych nurtów budowy systemów wczesnego ostrzegania – w celu wyłonienia optymalnej metody ilościowej rekomendowanej dla tej specyfiki próby i badania;
- 4) oszacowania parametrów modelu wraz z jego walidacją i oznaczeniem mocy klasyfikacyjnej na nowych obserwacjach;
- 5) zestawienia zdolności klasyfikacyjnej otrzymanego modelu branżowego z potencjałem systemów wczesnego ostrzegania o charakterze uniwersalnym;
- 6) opracowania kompleksowej procedury wczesnego ostrzegania dla branży transportowej wraz z opisem sekwencji kroków, zalecanymi modelami i rekomendowanymi działaniami dotyczącymi monitorowania podmiotów.

W ocenie Recenzenta cel rozprawy doktorskiej został sformułowany prawidłowo i w pełni koresponduje z jej tematem.

We wstępie pracy Autor w rozprawie doktorskiej formułuje trzy hipotezy badawcze:

- 1) funkcja klasyfikacyjna, której parametry oszacowano na podstawie próby sektorowej, wykazuje wyższy walor predykcyjny we wczesnym ostrzeganiu niż funkcje tworzone na próbie heterogenicznej sektorowo;
- 2) postać analityczna sektorowej funkcji dyskryminacyjnej różni się znacząco od uniwersalnych modeli ostrzegawczych z punktu widzenia włączonych zmiennych

- egzogenicznych i oszacowań ich parametrów, co wynika bezpośrednio z różnic w kształtowaniu się poszczególnych mierników finansowych w danym sektorze;
- 3) wprowadzenie funkcji klasyfikacyjnej do kompleksowego modelu zarządczego, pozwala na budowę holistycznego narzędzia, łączącego spójnie sferę teorii nauk o zarządzaniu i jakości z nurtem badawczym obejmującym ilościowe systemy wczesnego ostrzegania.

Recenzent zwraca uwagę na fakt braku sformułowania w rozprawie doktorskiej tezy, tj. stwierdzenia, które zawsze jest prawdziwe. Autor formułuje bowiem wyłącznie hipotezy, które są twierdzeniami, wymagającymi weryfikacji co do ich prawidłowości lub zaprzeczenia. W ocenie Recenzenta sformułowane przez Autora hipotezy to raczej wnioski z przeprowadzonych badań w odniesieniu do sektora transportowego. Zdaniem Recenzenta bardziej właściwa byłaby forma pytań badawczych, a nie hipotez.

W celu weryfikacji postawionych w rozprawie doktorskiej hipotez Autor wskazuje, że wykorzystuje metody badawcze wynikające z systematyki zaproponowanej przez Pana Profesora dr hab. Jerzego Apanowicza, tj. metody statystyczne oraz metoda analizy i konstrukcji logicznej. W ocenie Recenzenta Autor posługuje się również metodą opisową, analizy materiału empirycznego oraz analizy porównawczej. Badania własne przeprowadzone przez Autora opierają się na metodach wnioskowania – dedukcji, redukcji, analizy i syntezy oraz analizy związków przyczynowo-skutkowych. Zastosowane przez Autora metody badawcze w ocenie Recenzenta są właściwe dla dyscypliny Nauki o zarządzaniu i jakości oraz tematu rozprawy doktorskiej.

IV. Ocena formalna i merytoryczna rozprawy doktorskiej

Na rozprawę doktorską składają się: wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, bibliografia, spis rysunków, spis tabel oraz spis wykresów (s. 244).

We wstępie Autor formułuje problem badawczy, cel rozprawy, hipotezy oraz dokonuje opisu poszczególnych rozdziałów rozprawy doktorskiej.

W rozdziale pierwszym Autor dokonuje wielowątkowej analizy uwarunkowań bankructw i upadłości w odniesieniu do ich definicji oraz wskazaniu różnic między nimi. W rozdziale tym Autor przedstawia również dane liczbowe dotyczące analizowanych zjawisk. Ponadto Autor podejmuje próbę sformułowania dwóch definicji bankructwa i upadłości.

Rozdział drugi przedstawia problematykę przyczyn oraz skutków bankructw i upadłości. W tym rozdziale Autor podejmuje próbę opracowania systematyki konsekwencji

bankructw i upadłości (podział dwuszczeblowy, szczególne uwzględnienie aspektu działań umyślnych).

W rozdziale trzecim Autor dokonuje przeglądu wybranych systemów wczesnego ostrzegania oraz omówienia znaczenia jakości sprawozdania finansowego we wczesnym ostrzeganiu. Ponadto Autor formułuje propozycję modelu przyczynowo-skutkowego, w którym stara się wyjaśnić rolę postępującej cyfryzacji gospodarki w kreowaniu zmian w jakości informacji finansowej, jak również w dostępie do niej.

W rozdziale czwartym Autor przedstawia ogólną koncepcję badania, metody i wykorzystane narzędzia statystyczne, a także sposób pozyskania danych wraz ze specyfiką konstrukcji próby badawczej. W rozdziale tym prezentuje charakterystyki płynące z opisu statycznego pozyskanej zbiorowości oraz wyniki estymacji funkcji klasyfikacyjnych dla sektora transportowego wraz z skontrastowaniem ich na tle innych modeli (z wykorzystaniem macierzy klasyfikacji). Uwieńczenie tego rozdziału stanowi wbudowanie sektorowej funkcji klasyfikacyjnej w autorski model zarządczy.

Poniżej Recenzent przedstawia spostrzeżenia co do strony merytorycznej i formalnej rozprawy doktorskiej:

1. Recenzent wysoko ocenia rozprawę doktorską pod względem merytorycznym i oryginalności prowadzonych badań. Trzy pierwsze rozdziały świadczą o bardzo wysokim poziomie wiedzy teoretycznej Autora. Kluczowym dla oceny rozprawy doktorskiej jest fakt, że Autorowi udało się zbudować kompletny system wczesnego ostrzegania dla sektora transportowego. Na podkreślenie zasługuje również podejmowanie przez Autora w każdym rozdziale rozprawy doktorskiej próby sformułowania własnych rozwiązań/definicji.
2. Należy zgodzić się z Autorem, że planowanie i wdrażania rozwiązań ilościowych, których celem jest wspomaganie bieżącego zarządzania, wymaga również uwzględniania szeregu działań jakościowych. Procedura wdrażania instrumentów o charakterze ilościowym nie powinna zatem pomijać potrzeby obudowania ich w szersze modele zarządcze.
3. Podkreślenia wymaga również interdyscyplinarny charakter rozprawy doktorskiej – oprócz dyscypliny Nauki o zarządzaniu i jakości należy zauważyć wątki badawcze odnoszące się i tworzące wartość dodaną dla dyscypliny Ekonomia i finanse oraz dyscypliny Nauki prawne.
4. Zdaniem Recenzenta najsilniejszą stroną rozprawy doktorskiej jest rozdział czwarty. Autor w sposób klarowny i przejrzysty przedstawia proces badawczy.

W ocenie Recenzenta wątek ten powinien być kontynuowany w przedmiocie formułowania bardziej szczegółowych rozwiązań w obszarze sektorowych systemów wczesnego ostrzegania.

5. Na wyróżnienie zasługuje też dobór wykorzystanych w rozprawie doktorskiej pozycji literatury oraz jakość wykorzystanych materiałów empirycznych. Bibliografia ogółem obejmuje 217 pozycji, ponadto Autor odwołuje się do 37 źródeł internetowych oraz 3 aktów prawnych.
6. Recenzent nie podziela sformułowanego przez Autora we wstępie rozprawy wniosku o stworzeniu benchmarku dla innych branż. Zdaniem Recenzenta w tym przypadku można mówić raczej o badaniach pionierskich i zachęcie do podjęcia badań w celu stworzenia systemów wczesnego ostrzegania dla innych branż.
7. Zdaniem Recenzenta poruszana przez Autora kwestia popytu pochodnego na przykładzie Polski i Niemiec powinna odnosić się – poza modelem teoretycznym – również do danych empirycznych (s. 79).
8. Recenzent nie zgadza się ze stwierdzeniem zawartym w rozprawie doktorskiej, że rozwiązania ukierunkowane na zwiększenie ściągальności podatku VAT (np. *split payment* i rozszerzenie zasięgu formuły poboru VAT w wariantcie odwróconym) mają negatywny wpływ na zdolności płatnicze i mogą determinować upadłości w gospodarce (s. 82). Zdaniem recenzenta wniosek taki jest nieuprawniony. Czyżby Autor *a contrario* postulował zatem poprawę sytuacji finansowej przedsiębiorców poprzez rozszczelnienie tzw. luki VAT?
9. W odniesieniu do struktury rozprawy doktorskiej Recenzent pragnie zauważyć, że powinna być ona sformułowana w sposób od ogółu do szczegółu. Zdaniem Recenzenta rozprawa doktorska powinna rozpoczynać się od kwestii kryzysu w ujęciu makroekonomicznym, następnie przejść do kwestii kryzysu organizacji, aspektów prawnych, systemów wczesnego ostrzegania, uzasadnienia wyboru i przedstawienia branży transportowej, a następnie – rozdziału empirycznego. W rozdziale trzecim podrozdział 3.4.2 dotyczący branży transportowej powinien stanowić część rozdziału czwartego wraz z uzupełnieniem o charakterystykę tej branży, a także podkreśleniem przyczyny dokonanego przez Autora wyboru.
10. Recenzent formułuje również zastrzeżenia co do stylu piśmiennictwa oraz aspektów formalnych rozprawy. Autor bowiem w wielu fragmentach pracy posługuje się stylem potocznym, a nie naukowym. Przykładowe pojęcia „odciska piętno” (s. 10), „skąpą informację” (s. 14), „obfituje w splot” (s. 33), „leży

w orbicie” (s. 42), „Droga, jaka przebywa podmiot w postępowaniu restrukturyzacyjnym” (s. 50), „po dziś dzień” (s. 126) „czas ten intensywnie obfitował” (s. 130), „gdy jesteśmy niemalże o krok od tego” (s. 226). Recenzent zauważa również liczne uchybienia stylistyczne, gramatyczne, redakcyjne oraz interpunkcyjne. Przykładem mogą być usterki w przypisach (błędne umieszczanie inicjałów w części przypisów) oraz w bibliografii (podawanie stron w przypadku monografii).

V. Konkluzja

Problem badawczy podjęty przez Autora w rozprawie doktorskiej jest niezwykle istotny z punktu widzenia dyscypliny Nauki o zarządzaniu i jakości oraz praktyki prowadzenia działalności gospodarczej. W przygotowanej rozprawie doktorskiej Autor wykazał się oryginalnością przedstawienia rozwiązania problemu naukowego, wysokim poziomem ogólnej wiedzy teoretycznej w badanym obszarze, a także – mimo pewnych uwag odnoszących się do strony metodologicznej oraz formalnej – umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wątpliwości metodologiczne przedstawione przez Recenzenta nie mają charakteru dyskryminującego, a w środowisku naukowym toczy się ożywiona dyskusja co do podejścia w zakresie obligatoryjności lub fakultatywności formułowania hipotez badawczych w niektórych dyscyplinach. Również inne wątpliwości oraz uwagi nie mają wagi o charakterze krytycznym, stanowiąc raczej wskazówki do wykorzystania przez Autora w przypadku prowadzenia dalszych prac badawczych. Na szczególne podkreślenie zasługuje interdyscyplinarny charakter pracy oraz aplikacyjny charakter prowadzonych badań zarówno w aspekcie wykorzystania metod o charakterze ilościowym, jak również jakościowym. Realizacja postawionego w rozprawie doktorskiej celu przyczyniła się do wypełnienia wskazanych przez Autora luk badawczych, a badania naukowe w zakresie dalszego rozwoju funkcji sektorowych jako kompleksowych modeli zarządczych powinny być kontynuowane.

W konkluzji Recenzent stwierdza, że recenzowana rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, potwierdza ogólną wiedzę teoretyczną Autora oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia przez Autora pracy naukowej, zatem spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789, z późn. zm.). W związku z powyższym Recenzent wnioskuje o dopuszczenie rozprawy doktorskiej do publicznej obrony oraz o przyznanie rozprawie oceny wyróżniającej.

Sebastian Skura